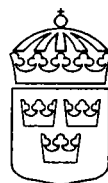

Socialutskottets yttrande

1993/94:SoU2y

Avveckling av amalgam

1993/94
SoU2y

Till jordbruksutskottet

Jordbruksutskottet har beslutat bereda socialutskottet tillfälle att avge yttrande över proposition 1993/94:163 Riktlinjer för en fortsatt kretsloppsanpassning av samhället – åtgärder för att minska riskerna med kemikaliehanteringen, avsnitt 5.2.2. (kvicksilver i produkter och amalgam), jämte eventuella motioner som berör detta avsnitt. Jordbruksutskottet förutsätter att socialutskottet, med eget yttrande, överväger att till jordbruksutskottet överlämna vissa fristående motioner om användningen av amalgam i tandvården.

Amalgam

Propositionen

I propositionen konstaterar regeringen att användningen av amalgam inom tandvården har minskat kraftigt under senare år. Andelen amalgamfyllningar av samtliga fyllningar för vuxna i privattandvården minskade från ca 60 % år 1985 till ca 30 % år 1991. Antalet amalgamfyllningar för vuxna i privattandvården och folktandvården minskade med ca 30 % mellan åren 1991 och 1993.

I amalgam för tandvårdsbruk ingår kvicksilver med 50 %. Totalt i Sverige beräknas mängden upplagrad amalgam i tänder för närvarande vara 40–60 ton. Denna kvicksilvermängd kan förr eller senare komma ut i miljön genom utsläpp från krematorierna eller genom avfall från tandvårdsmottagningar.

En ofta återkommande synpunkt när det gäller frågan om avveckling av amalgam är att de alternativ som i dag finns inte är tillräckligt utvecklade. De innebär dessutom betydligt högre kostnader för patienten. En annan synpunkt är att det i vissa fall inte heller är tillräckligt dokumenterat att alternativen i sig är riskfria ur hälsosynpunkt. Nu tillgängliga alternativ till amalgam utvecklas och förbättras dock kontinuerligt. Detta innebär enligt regeringens uppfattning att de bör kunna användas i ökande utsträckning. I takt med en ökad användning kan kostnaden för vissa av dessa material också förväntas minska.

När det gäller hälsorisker med nya material erinrar regeringen om den nya lag om medicintekniska produkter som har införts i Sverige

fr.o.m. den 1 juli 1993. För dentala material gäller, i överensstämmelse med motsvarande direktiv inom EG, att närmare föreskrifter kommer att utfärdas senast till den 1 januari 1995. Detta kommer för dentala material att i allmänhet innebära krav på certifiering.

För närvarande sker en spontan, mycket kraftig minskning av amalgamanvändningen. Så gott som samtliga tandvårdshuvudmän tillstyrker en avveckling av amalgam inom barn- och ungdomstandvården. Regeringen avser att ta upp överläggningar med företrädare för tandvårdshuvudmännen om en avveckling av amalgamet inom barn- och ungdomstandvården fr.o.m. den 1 juli 1995.

När det gäller vuxentandvården anser regeringen att användningen av amalgam bör upphöra så snart som möjligt, dock senast till år 1997.

Regeringen betonar vikten av att samtliga vårdgivare och andra berörda organ inom tandvården medverkar i att åstadkomma en så snar avveckling av amalgam som möjligt. Det är enligt regeringen även betydelsefullt för alla berörda organ att uppmärksamma den internationella utvecklingen vad gäller avvecklingen av amalgam och utvecklingen av alternativa ersättningsmaterial. Det ankommer på Socialstyrelsen och Kemikalieinspektionen att noga följa detta begränsningsarbete och att hålla regeringen underrättad om utvecklingen samt att vid behov föreslå åtgärder. Regeringen avser att ge Kemikalieinspektionen i uppdrag att i samråd med Socialstyrelsen senast den 1 juli 1996 till regeringen redovisa en utvärdering av hur avvecklingen av amalgam fortgår.

Socialstyrelsen har angivit att det finns ett behov av en ökad satsning på utbildning om tandfyllningsmaterial inom såväl grundutbildningen som efterutbildningen av tandvårdspersonal. Regeringen avser att ge Socialstyrelsen i uppdrag att diskutera med företrädare för de odontologiska fakulteterna om hur en förstärkning av kunskaperna om dentala biomaterial i grundutbildningen skall kunna ske. Frågan om en ökad satsning på materialkunskap och om tekniker vid behandling med alternativa material i efterutbildningen kommer att behandlas av den samordningsdelegation som regeringen har tillkallat med anledning av det av regeringen föreslagna förändrade ersättningsystemet för vuxna.

Motioner om avveckling av amalgam m.m.

I en motion yrkas att riksdagen avslår propositionen i denna del.

I motion Jo39 av Leif Bergdahl m.fl. (nyd) yrkas att riksdagen avslår den del av propositionen som handlar om avveckling av amalgam. Enligt motionärerna saknas det belägg för att amalgamfyllningar skulle vara skadliga. Det finns därför ingen anledning att förbjuda amalgam-användandet.

I flera motioner dels med anledning av propositionen, dels från allmänna motionstiden framförs likartade yrkanden om avveckling av amalgam.

I *motion Jo40 av Jan Jennehag m.fl. (v)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att minska kvicksilverutsläppen (*yrkande 10*). Motionärerna anser bl.a. att användningen av amalgam förbjuds till år 1996.

I *motion Jo46 av Margareta Winberg m.fl. (s)* begärs ett tillkännagivande om amalgam i tandvården (*yrkande 7*). Både hälso- och miljöskäl talar enligt motionärerna för att amalgamet skall avvecklas som tandlagningsmaterial. Regeringen bör omedelbart inleda överläggningar med tandvårdens huvudmän och få deras medverkan till att snarast möjligt avveckla användningen av amalgam. Amalgam bör över huvud taget inte användas inom barntandvården.

I *motion So441 av Alwa Wennerlund och Pontus Wiklund (kds)* begärs ett tillkännagivande om en avvecklingsplan för amalgamanvändning inom såväl privattandvården som folktandvården (*yrkande 1*). Motionärerna anför att det under senare årtionden i Sverige och i andra länder blivit en alltmer utbredd uppfattning att amalgam kan ge olika kroppsliga och psykiska symtom hos människor.

I *motion So460 av Carl Olov Persson och Liisa Rulander (kds)* hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett förslag till sådan ändring i tandvårdslagen att användandet av amalgam som tandlagningsmaterial kan avvecklas med omedelbar verkan (*yrkande 1*).

I *motion So463 av Gullan Lindblad och Birger Hagård (m)* hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en avvecklingsplan av amalgamanvändningen i all tandvård fram till 1997.

I *motion So469 av Siw Persson och Kenth Skårvik (fp)* begärs ett tillkännagivande om totalförbud mot användning av amalgam (*yrkande 1*). I motionen anförts att tandvården i alltför många år har bidragit till nedsmutsningen av naturen och belastningen på människan genom användningen av amalgam.

I *motion So478 av Berith Eriksson m.fl. (v)* hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en avvecklingsplan för amalgamanvändning framläggs med det snaraste (*yrkande 1*). Socialstyrelsen föreslår en avveckling av amalgam av miljöskäl till år 1997. Om amalgamet är farligt 1997 så är det, framhåller motionärerna, naturligtvis farligt redan nu.

I *motion So486 av Bo Nilsson m.fl. (s)* begärs ett tillkännagivande om att amalgamet avvecklas snarast (*yrkande 1*). Av hänsyn bl.a. till miljön måste amalgamet förbjudas enligt motionärerna. Tandvården är numera den enda stora användaren av kvicksilver där det inte finns beslut om någon avvecklingsplan.

I *motion So493 av Birgitta Dahl m.fl. (s)* begärs att Socialstyrelsens plan för avveckling av amalgam snarast verkställs (*yrkande 1*). Enbart mil-

jöskäl är enligt motionärerna tillräckligt för att motivera ett politiskt beslut att avveckla amalgam från tandvården, men även hälsoskäl talar för detta.

I *motion So500 av Bert Karlsson (nyd)* begärs ett tillkännagivande till regeringen om vad i motionen anförts om att avvecklingen av amalgam som tandlagningsmaterial bör starta omedelbart. Motionären anför att kvicksilver är ett gift som snart inte får användas någon annanstans än inom tandvården och att amalgamet används därför att det anses vara ett billigt material medan det är samhället som får betala miljökostnaderna.

I *motion So502 av Marianne Andersson och Gunhild Bolander (c)* begärs förslag om att amalgamet avvecklas snarast, dock senast 1997 (*yrkande 1*). Amalgamet är enligt motionärerna den största källan till tungmetallbelastning hos människor. Utsläppen från tandkliniker och krematorier är en allvarlig källa till kvicksilverbelastning i naturen som måste stoppas, samtidigt kan man inte bortse från den hälsofara det innebär att tandamalgam finns i munnen på de flesta människor.

Tre motioner från den allmänna motionstiden innehåller förslag i syfte att minska utsläppen av amalgam.

I *motion So469 av Siw Persson och Kenth Skårvik (fp)* begärs ett tillkännagivande om pant på amalgamfyllningar (*yrkande 2*) och en särskild fond för omhändertagande och destruktion av kvicksilver (*yrkande 3*). I motionen anfördes att till dess att amalgam totalförbjuds bör enligt motionärerna varje ny amalgamfyllning beläggas med en pant. De medel som samlas in bör avsättas i en fond för omhändertagande och destruktion av kvicksilvret så att giftet inte sprids vidare.

I *motion So486 av Bo Nilsson m.fl. (s)* begärs ett tillkännagivande om att övervakningen av kvicksilverutsläpp från tandläkarmottagningar och krematorier måste fortsätta (*yrkande 2*).

I *motion So493 av Birgitta Dahl m.fl. (s)* begärs att det ges regeringen tillkänna vad som anförts om kvicksilver och miljön (*yrkande 2*) och om kvicksilver och hälsan (*yrkande 3*). Enbart miljöskäl är enligt motionärerna tillräckligt för att motivera ett politiskt beslut att avveckla amalgam från tandvården, men även hälsoskäl talar för detta.

I *motion Jo42 av Marianne Andersson och Rosa Östh (c)* begärs ett tillkännagivande om vikten av att Metallbiologiskt centrum i Uppsala kan fortsätta sin verksamhet. Ett av de viktigaste forskningsområdena inom Metallbiologiskt centrum i Uppsala är enligt motionärerna att diagnostisera tungmetallbelastning hos människor och djur.

I *motion Jo46 av Margareta Winberg m.fl. (s)* begärs ett tillkännagivande om utbildning av tandläkare (*yrkande 6*). I samband med avveckling av amalgam i tandvården måste tandläkarna ges möjlighet till utbildning om nya tandvårdsmaterial samt få kunskap i immunologi och biverkningsrapportering.

Utskottet har i oktober 1988 hållit en offentlig utfrågning för att få frågorna om forskning, förbud mot användning av amalgam och vårdåtgärder belysta.

Frågan om riskerna vid användning av amalgam inom tandvården och andra närliggande frågor har behandlats i *socialutskottet* vid flera tillfällen. I *betänkandet 1988/89:SoU7* konstaterade utskottet att Socialstyrelsen funnit att amalgam fortfarande kunde användas som tander-sättningsmaterial i avvaktan på att nya material finns tillgängliga som generell ersättning för amalgam. Utskottet avstyrkte motioner som gällde förbud mot användning av amalgam.

I *betänkandet 1993/94:SoU3* behandlade utskottet vissa tandvårdsfrågor däribland frågor kring amalgam. I betänkandet konstaterade utskottet att frågan om avveckling av amalgam liksom frågan om registrering av biverkningar från dentala material bereddes inom regeringskansliet samt att avfallskraven och behovet av utbildningsinsatser för tandvårdspersonal övervägdes i sammanhanget. Utskottet ansåg därför att riksdagen inte borde föregripa regeringens behandling av frågorna.

Utbildningsutskottet har vid behandlingen av årets budgetproposition och bl.a. en motion som innefattar en begäran om uttalande av riksdagen om vikten av ekonomiskt stöd till forskningen vid Metallbiologiskt centrum i Uppsala (*bet. 1993/94:UbU5 s. 11*) anfört följande.

Ett metallbiologiskt centrum inrättades i Uppsala den 1 juli 1992 med uppgift att fungera som samverkansorgan för forskning och information om hur spårelement påverkar hälsan hos människor och djur. Det är fr.o.m. innevarande budgetår knutet till SLU, som enligt förslag i forskningspropositionen våren 1993 tillfördes 1 miljon kronor för att säkra basfinansieringen (prop. 1992/93:170 avsnitt 9, bet. 1992/93:UbU13, rskr. 389). Utskottet instämmer i vad motionärerna anför om att verksamheten vid Metallbiologiskt centrum är viktig och utgår från att berörda myndigheter prövar möjligheterna att göra erforderliga insatser för ifrågavarande forskning. Något särskilt uttalande av riksdagen om vikten av fortsatt ekonomiskt stöd anser utskottet inte påkallat. Yrkandet bör därför avslås.

Under *allmänna motionstiden* väcktes ett antal motionsyrkanden om bl.a. utbildning om amalgamsanering och nya tandvårdsmaterial. Utskottet kommer inom kort att behandla dessa yrkanden i ett betänkande.

Utskottets bedömning

Utskottet delar regeringens bedömning att användningen av amalgam skall avvecklas senast till år 1997. Motionsyrkandena om avveckling av amalgam inom tandvården får, enligt utskottet, anses i huvudsak tillgodosedda genom propositionen. Jordbruksutskottet bör enligt socialutskottet avstyrka motionerna Jo39 (nyd), Jo40 (v) yrkande 10, Jo46 (s) yrkande 7, So441 (kds) yrkande 1, So460 (kds) yrkande 1, So463 (m), So469 (fp) yrkande 1, So478 (v) yrkande 1, So486 (s) yrkande 1, So493 (s) yrkande 1, So500 (nyd) samt So502 (c) yrkande 1.

Jordbruksutskottet bör enligt socialutskottet även avstyrka motionerna So469 (fp) yrkandena 2 och 3, So486 (s) yrkande 2 samt So493 (s) yrkandena 2 och 3.

Socialutskottet har tidigare framhållit betydelsen av den forskning som bedrivs om tungmetaller. Utbildningsutskottet har också uttalat att verksamheten vid Metallbiologiskt centrum i Uppsala är viktig. Socialutskottet instämmer från sina utgångspunkter i de tidigare uttalandena om betydelsen av verksamheten vid Metallbiologiskt centrum i Uppsala. Motion Jo42 (c) får anses tillgodosedd och avstyrks därför.

Utskottet delar inställningen i motion Jo46 (s) yrkande 6 att det är angeläget att tandläkarna ges utbildning om bl.a. nya tandvårdsmaterial som kan ersätta amalgam. Utskottet kommer inom kort att behandla denna och vissa andra frågor med anknytning till amalgam. Utskottet föreslår att jordbruksutskottet överlämnar motionsyrkandet till socialutskottet för beredning.

Socialutskottet beslutar att med detta yttrande överlämna följande motioner till jordbruksutskottet, 1993/94:So441 yrkande 1, 1993/94:So460 yrkande 1, 1993/94:So463, 1993/94:So469, 1993/94:So478 yrkande 1, 1993/94:So486 yrkandena 1–2, 1993/94:So493 yrkandena 1–3, 1993/94:So500 samt 1993/94:So502 yrkande 1.

Kvicksilver i produkter

Propositionen

I enlighet med de konventioner Sverige anslutit sig till har riksdagen lagt fast målet att Sveriges utsläpp av kvicksilver skall minska med 70 % räknat över tidsperioden 1985–1995 samt att kvicksilveranvändningen skall minska med 75 % fram till år 2010.

Enligt förordningen (1991:1290) om vissa kvicksilverhaltiga varor gäller förbud mot import, yrkesmässig tillverkning och försäljning av kvicksilvertermometrar, apparater och elektriska komponenter samt andra mätinstrument som innehåller kvicksilver. Avvecklingen av sådana varor som omfattas av förbud har skett snabbt. En mindre mängd kvicksilver kommer att omsättas några år framöver i varor som undantagits förbud. Vissa undantag omfattar även försörjning av reservdelar under ytterligare tio år. Kvicksilver i enstaka analysinstrument kan av kemiska eller fysiska skäl inte ersättas.

Regeringen bedömer att avvecklingen av kvicksilveranvändningen med några undantag bör kunna ske med inriktning på år 2000.

Introduktion av nya alternativ till kvicksilver bör inte komma till stånd med mindre än att de kontrollerats och befunnits godtagbara från miljö- och hälsosynpunkt. Regeringen pekar på att det också är viktigt att lägga fast hur sådana ersättningsprodukter skall omhändertas när de kasseras.

Det ankommer på Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket att följa hur arbetet med att avveckla kvicksilveranvändningen fortgår och att hålla regeringen underrättad därom samt att vid behov föreslå åtgärder. Regeringen avser att ge Kemikalieinspektionen och Natur-

vårdsverket i uppdrag att till den 1 juli 1996 och 1 juli 1998 till regeringen redovisa hur avvecklingen fortgår. Om en avveckling av kvicksilveranvändningen inte kommer till stånd kommer regeringen att överväga att införa förbud.

Tidigare behandling

Socialutskottet har tidigare behandlat frågan om kvicksilver i produkter, förutom när det gäller kvicksilver i amalgam, även när det gäller kvicksilver som konserveringsmedel i vissa läkemedel.

Utskottet behandlade den senare frågan bl.a. i *betänkandet 1993/94:SoU7* där utskottet avstyrkte en motion om övergång till kvicksilverfria vacciner. Utskottet konstaterade att antalet sådana läkemedel fortsätter att minska och vidhöll sin tidigare inställning att det är angeläget att finna alternativ till kvicksilver som konserveringsmedel i läkemedel men att något förbud mot kvicksilver i läkemedel för närvarande inte borde införas.

Utskottet har i *betänkandet 1993/94:SoU20* nyligen avstyrkt en motion om förbud mot kvicksilver som konserveringsmedel i läkemedel med hänvisning till att frågan om avveckling av användningen av kvicksilver inom kort skulle komma att övervägas av riksdagen.

Utskottets bedömning

Utskottet har inget att erinra mot regeringens principiella inställning att kvicksilveranvändningen bör avvecklas till år 2000. Utskottet anser att det är mycket angeläget att så snabbt som möjligt finna alternativ till kvicksilver som konserveringsmedel i läkemedel. Det är dock svårt att nu bedöma när en sådan avveckling helt kan ske, varför någon tidpunkt för närvarande inte kan anges.

Stockholm den 12 april 1994

På socialutskottets vägnar

Bo Holmberg

I beslutet har deltagit: Bo Holmberg (s), Göte Jonsson (m), Anita Persson (s), Ulla Orring (fp), Rinaldo Karlsson (s), Ingrid Hemmingsson (m), Jan Andersson (s), Leif Bergdahl (nyd), Maj-Inger Klingvall (s), Hans Karlsson (s), My Persson (m), Martin Nilsson (s), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Ulla Tillander (c) och Chatrine Pålsson (kds).

Från Vänsterpartiet, som inte företräds av någon ordinarie ledamot i utskottet, har suppleanten Eva Zetterberg (v) närvarit vid den slutliga behandlingen av ärendet.

Amalgam

1. Bo Holmberg, Anita Persson, Rinaldo Karlsson, Jan Andersson, Maj-Inger Klingvall, Hans Karlsson och Martin Nilsson (alla s) anser att utskottets bedömning beträffande amalgam bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att amalgamanvändningen i tandvården är det största kvicksilverproblemet. Regeringen bör omedelbart inleda överläggningar med tandvårdens huvudmän och få deras medverkan till att snarast möjligt avveckla denna användning. När det gäller barn bör amalgam över huvud taget inte användas. Riksdagen bör uppmana regeringen att omedelbart inleda överläggningar med tandvårdens huvudmän samt med representanter för privattandläkarna för att senast till sommaren 1994 komma överens om förbud mot amalgam inom barntandvården. Riksdagen bör besluta att regeringen skall återkomma till riksdagen med ett lagförslag för att stoppa amalgam i barntandvården. Lagen bör träda i kraft senast den 1 januari 1995.

När det gäller vuxentandvården bör regeringen återkomma till riksdagen med ett lagförslag om förbud mot amalgam inom tandvården som kan träda i kraft senast den 1 januari 1997.

Enligt socialutskottet bör jordbruksutskottet föreslå riksdagen att med bifall till motion Jo46 (s) yrkande 7 samt med anledning av propositionen och motionerna Jo39 (nyd), Jo40 (v) yrkande 10, So441 (kds) yrkande 1, So460 (kds) yrkande 1, So463 (m), So469 (fp) yrkande 1, So478 (v) yrkande 1, So486 (s) yrkande 1, So493 (s) yrkande 1, So500 (nyd) samt So502 (c) yrkande 1 ge regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. Leif Bergdahl (nyd) anser att utskottets bedömning beträffande amalgam bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att ett stort antal vetenskapliga studier under 1900-talet inte har kunnat påvisa några skadliga effekter av amalgamfyllningar, med undantag av lokala reaktioner i munnen hos ett fåtal personer. Både Socialstyrelsen och Medicinska forskningsrådet menar att det saknas belägg för att amalgamfyllningar skulle vara skadliga. Riksdagen bör därför avslå den del av propositionen som handlar om amalgam.

Enligt socialutskottet bör jordbruksutskottet föreslå riksdagen att med bifall till motion Jo39 (nyd) avslå den del av propositionen som behandlar amalgam och motionerna Jo40 (v) yrkande 10, Jo46 (s) yrkande 7, So441 (kds) yrkande 1, So460 (kds) yrkande 1, So463 (m), So469 (fp) yrkande 1, So478 (v) yrkande 1, So486 (s) yrkande 1, So493 (s) yrkande 1, So500 (nyd) samt So502 (c) yrkande 1.

Meningsyttring får avges av suppleant från Vänsterpartiet, eftersom partiet inte företräds av ordinarie ledamot i utskottet.

Eva Zetterberg (v) anför:

Regeringen har föreslagit en avveckling av amalgam av miljöskäl till år 1997. Jag konstaterar i likhet med motionärerna i motion So478 yrkande 1, att amalgamet naturligtvis är farligt redan nu. Det finns enligt min mening ingen anledning att vänta med avvecklingen till år 1997.

